

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Громадський контроль в Україні має достатньо тривалий позитивний досвід роботи. Сьогодні під час воєнного стану він здійснюється у принципово нових для себе умовах, які передбачають обмеження конституційних прав і свобод громадян. За результатами круглого столу «Громадський контроль під час війни: як не допустити згортання демократії», який проводився 30.03.2023 р., визначено основні напрями контролю та проблеми, пов'язані з його здійсненням [1]. Експерти констатують, що воєнний стан в країні негативно вплинув на громадський контроль на рівні місцевого самоврядування, змінивши відносини, закладені реформою децентралізації, зменшив можливості громадян впливати на місцеву владу. Реформа децентралізації, а разом з нею і передача ресурсів та повноважень на місцевий рівень збільшили кількість інструментів участі для мешканців громад [3].

У громадах з'явилося більше можливостей для тих змін, які можуть ініціювати самі мешканці громади – бюджети участі, електронні петиції, консультації під час розробки проєктів рішень, громадський контроль та інші опції для забезпечення прозорості локальних процесів. Ці інструменти закріплені на законодавчому рівні. Але умови воєнного стану не дозволяють громадам у повному обсязі використовувати вказані можливості. Так, під час воєнного стану органи місцевого самоврядування можуть не оприлюднювати проєкти рішень; працювати у закритому форматі; публічні електронні реєстри можуть бути закриті для громадян; у деяких громадах тимчасово припинилося проведення конкурсів громадського бюджету або відтермінувалися проєкти бюджетів участі та ін. [3]. Такі дії органів місцевого самоврядування мають правові підстави, пов'язані з воєнним станом, але знижують рівень активності громад.

Діджиталізація сприяє підвищенню прозорості державного управління шляхом: доступу в інтернет мережі інфографіків про результати їх діяльності; відео пояснень щодо прийнятих рішень; онлайн-трансляції зустрічей, нарад та чат-боти, зокрема з використанням штучного інтелекту, які можуть пояснити суть процесів або надати відповідну нормативну інформацію користувачам [2]. Електронний громадський контроль представляє собою впровадження сучасних інформаційних технологій у процес нагляду громадян за діяльністю органів публічного управління та їх працівників. Це новий спосіб громадського контролю, який забезпечується за допомогою цифрових засобів та технологій. Методи електронного громадського контролю включають, зокрема, розміщення пропозицій в Інтернеті та пошук думки громадян (е-консультації), забезпечення розгляду та зворотного зв'язку з електронними петиціями, сприяння прозорості всієї інституційної системи, створення можливості громадянам більш ефективно здійснювати широкий контроль, тобто залучатися до активної громадянської позиції [2].

Аналіз зарубіжного досвіду у сфері громадського контролю свідчить, що він здійснюється здебільшого фізичними особами та громадськими організаціями, однак ними можуть виступати більшість учасників суспільних відносин, що не наділені державно-владними повноваженнями. В країнах світу склались різноманітні форми громадського контролю, що зумовлено історичною спадщиною участі громадськості щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, специфікою їх функціонування та забезпечення інтересів та прав громадян. В зарубіжних країнах громадянський контроль розглядається як взаємодія та взаємовплив громадськості та її інститутів з державною владою і її посадовцями, підкреслюється позитивність такого співробітництва. Здійснення громадського контролю є обов'язковим для становлення та розвитку демократичної держави і громадянського суспільства.

Бажаним є перейняття у відповідну вітчизняну практику інноваційних форм громадського контролю, посилення цивільного контролю над збройними силами та воєнними структурами насамперед щодо їхніх бюджетних витрат та забезпеченням соціального захисту військовослужбовців та їх сімей [4].

Література:

1. Громадський контроль у різних сферах під час воєнного стану: аналітичний огляд ситуації. URL: <https://ccl.org.ua/ozon-post/analytychnyjoglyad-sytuaciyi-z-gromadskym-kontrolem-riznyh-sfer-pid-chas-voyenogostanu/>
2. Діджиталізація громадського контролю в органах публічного управління. Електронний ресурс. <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/13275/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%B%D0%B8%D0%BA%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%2017.05.2024%20%D0%92%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B0%2003.06.2024.pdf#page=227>
3. Народовладдя на місцях під час воєнного стану. URL: <https://parlament.org.ua/2023/01/31/people-power-during-the-war/>
4. Ніронка Ю. М. Міжнародний досвід у сфері громадського контролю. Наукові записки. Серія: Право. DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-95-99